

VDM 2019 – opening tentoonstelling Kees Verwey
Lezing Max van Rooy

De moeder van Kees Verwey en mijn grootmoeder van mijn moeders kant, waren zusters. De familieband had een extra hecht fundament omdat Kees Verwey en mijn moeder in hetzelfde huis waren geboren, in de Amsterdamse Johannes Verhulststraat. Verwey in 1900, mijn moeder in 1906.

Ik kan mij niet anders herinneren dan dat in mijn ouderlijk huis in Voorburg een aquarel van Kees Verwey boven de piano in de eetkamer hing: een donker bloemstilleven met zo'n karakteristieke hoge vaas van rookglas voor een hyacintbol, en op de voorgrond een mooi paarsblauw viooltje. Verder zie ik vooral de dikke, witte lijst voor me, die er waarschijnlijk door mijn vader omheen was gemaakt. Rechttoe, rechtaan.

Witgeschilderd vurenhout. Mijn vader knutselde graag.

Zo ben ik met een beeld van Kees Verwey opgegroeid. En natuurlijk met de verhalen, het gonsde in de familie van de verhalen over deze uitzonderlijke neef of oom. Zijn gedrag was volkomen onvoorspelbaar, hij kon vrolijk zijn, allerhartelijkst, maar ook nors en kwaa-ig en onmiddellijk weer opstappen als hij net was binnengekomen. Een humeurig mens. Een wispelturig potentaat, vol driftige uitvallen. Een 'schilderachtige tijdbom', noemde een tante hem, zij was een van mijn leukste tantes.

Ja, en dan zijn kunst?

Als jongeman met een ontluikende en groeiende belangstelling voor beeldende kunst, eind jaren '50, begin jaren '60, kende ik vooral zijn aquarellen, zijn bloemaquarellen. Met mijn voorliefde voor moderne abstractie en minimalisme - de witte vlakjes van Jan Schoonhoven waren voor mij het summum van schoonheid - vond ik Verwey's bloemaquarellen verschrikkelijk. Kitsch. Burgerlijke verjaarskaarten-prentjes. Je hoefde er alleen nog maar in gouden, cursieve letters *Hartelijk gefeliciteerd* onder te schrijven en klaar was Kees. Dat laatste heb ik nooit gezegd, hoor. Te flauw.

Nee, de schilder Kees Verwey vond ik in mijn jongere jaren eerlijk gezegd helemaal niks. Daarentegen bleven de verhalen over zijn excentriciteit, zijn dwarsheid, zijn ruzie-zoekerie, mij mateloos intrigeren. Een spannend personage van vroeger. Literatuur.

Naarmate ik ouder werd is het eerste veranderd, mijn waardering voor zijn kunst - voor die nieuwe kijk had ik de tijd nodig. In meer dan een opzicht. Vooral zijn grote atelierstukken vanaf de jaren zeventig hebben mij de ogen voor zijn absolute meesterschap geopend en daardoor heb ik ook het juiste zicht op zijn aquarellen

gekregen. Al lang, ik denk vanaf eind jaren tachtig, durf ik te zeggen veel van zijn aquarellen fenomenaal te vinden. Schitterend van licht en transparantie.

Dan het tweede punt, de intrigerende verhalen en mijn verknochtheid eraan, verhalen over de notoire dwarsligger. En altijd stampij. 'Voor Kees is een heibeltje nooit weg' luidt een vergoelijkende uitlating van Charlotte van Pallandt, zijn hartsvriendin die er ook wel van hem van langs kreeg.

Die verhalen zijn met de jaren alleen maar heftiger, boosaardiger, en hilarischer geworden. En het mooiste is, het zijn eigenlijk allemaal zelfportretten, meedogenloze zelfportretten. Want die maakte hij, met grote psychologische precisie en schaamteloze zelfkennis. Zelfportret als ego-centrist bijvoorbeeld, is typisch zo'n verhaal.

Johan Heistek was een huisvriend die dag en nacht klaarstond om Verwey overal naar toe te rijden. Toen hij weer eens was opgetrommeld om hem per direct van Haarlem naar Amsterdam te rijden voor een spoedgeval bij de lijstenmaker, waagde deze stille, bescheiden man het om eens voorzichtig te informeren of hij dan altijd maar weer klaar moest staan, altijd maar weer moest opdraven.

Prompt had maestro Verwey zijn weerwoord klaar. Het luidde: "Zolang ik leef, ben jij de sigaar."

Ja, hij kon werkelijk geestig zijn, maar ook ongemakkelijk geestig, voor beide kanten. Op Landgoed Groenendaal in Heemstede was hij kind aan huis in zijn stamrestaurant en er was met een aantal van zijn werken een heuse Verweyzaal ingericht. Eens betrad hij de zaal toen er een bijeenkomst aan de gang was van de Rotary Club, of iets dergelijks voor nette, gearriveerde lieden. Hij werd onmiddellijk herkend, men stond op en begon spontaan te applaudisseren. Egards alom. Verwey innig tevreden.

De week daarop ging hij weer lunchen op Groenendaal en kon het niet laten om even naar de Verweyzaal te gaan kijken. Ook nu zat er een gezelschap bijeen, maar van een heel ander slag, en beduidend jonger. Men viel stil, draaide zich om met een vragende blik. Zo van: wie is die verdwaalde bejaarde? Wat doet hij hier ?

Verwey bleef roerloos op de drempel staan, keek de zaal in, Zijn Zaal, en riep toen: "Klap dan, sufferds!"

Op het eerste gehoor klinkt dat vermakelijk, maar je kunt de uitroep ook anders opvatten. Niet vermakelijk, maar tragisch. Als een noodkreet, als het zelfportret van een oude kunstenaar die niet meer wordt gezien.

In de laatste 10, 15 jaar van zijn leven overheerste bij de buitenwacht, voorop het legioen van verpleegkundigen waar hij op den duur niet meer buiten kon, de ongemakkelijkheid over zijn onbeheerste woede uitvallen, zijn kwetsende en beledigende kwaadaardigheid. De grote kunstenaar kon zich poeslief en koest houden, maar wist om zich heen ook een permanente sfeer van smeulende ontvlaming te verspreiden. Iedereen in zijn omgeving was daarvoor beducht.

In de familie waren Verwey's balorigheden en vaak stuitende streken ook reden voor meewarigheid. Mijn moeder, bijvoorbeeld, was aan haar beroemde neef gewaagd en bleef laconiek onder het brisante gedrag van het eeuwige enfant terrible.

Meer dan eens noemde zij hem 'een groot schilder, maar een onmogelijke kwast van een vent.'

Dat dit nogal leuk was gezegd, moest ik haar uitleggen.